

MAARJAMAA

EESTI KATOLIIKLASTE RINGKIRI

Nr. 1 (18)

IX aastakäik

Jüripäeval 1970

Issand, mu sõber, Sa võtsid mu käe —
Sinuga koos ma kartmata läen
teekonna lõpuni.

Missugune statistika suudaks näidata Père Duval'i osatähtsust Prantsusmaa usklike keskes? Tema komponeeritud laulud said omamoodi bestselleriteks heliplaatidena, mille arvu pole raske kindlaks teha. Kuidagi viisi saaks ehk kindlaks teha ka nende inimeste arvu — mis oli pea igal esinemisel kolmekohaline — keda ta enesega koos laulma pani. Kuid nende vaimustuse jaoks pole arvulist mõõdupuud olemas, samuti selle kõhna, kuid alati heas tujus jesuiidipaatri eeskujuga, kes sõitis väikesel mootorrattal, kitarr seljas, läbi vihma ja lume linnast linna sõnumiga, mis noort ja vana kaasa kiskus. Röömsa sõnumiga Lunastusest.

USK JA STATISTIKA

« Valesid on nelja liiki: harilik vale, hädavale, valevanne ja statistika, » arvas kord üks naljahammus. Nali naljaks, aga liialdused tähtsavad tihti tõeterast ja statistika kuritarvitamise pärast on tõesti põhjust kurta. Mida kõike pole püütud tema abil tõestada — ja missuguste võtetega! Kõnekäänuks saanud « paragrahviväänamise » kõrvale näib olevat astunud sama osav « numbrinäägutamine ». Muidugi mõista katsetatakse arvuakrobaatikat ka usulisi liikumisi vaatlevate statistikate alal.

Kuid kas peitub viga statistikas, tänapäeval üsna kõrgelearenenud teaduses? Kas pole lugu sama kõigi « tõestusmaterjalidega »? Ükskõik kas võtame kriminaalkoodeksi, kunstinäituse või Piibli — eri inimesed leiavad ikka eri seletusi, vähe lahkuminevatest kuni risti vastupidisteni. Olgugi et tavaliselt üksainus seletus autori sihiga kokku käib.

Nii oleneb ka statistikast väljalootav tõde väljalugeja vaatevinklist — kuid samuti tema aususest ja oskusest. Pole ju põhjust kahelda, et üks hästi tehtud ankeet tõesti tegelikku olukorda kajastab.

Arvulisi andmeid hinnatakse tänapäeval kõrgelt. Neil on suur tähtsus toodangu ja tarbimise, administratsiooni ja turismi, kindlustusseltside ja uurijate jaoks. Statistika mängib tähtsat rolli paljude meie igapäevast elu mugavaks tegevate asjade täiustamisel.

Aga kas statistikal on tähtsust ka usu alal? Mis kasu võiks olla statistikast Kirikus? Või kas saab üldse usku arvudes väljendada?

Muidugi on igal statistikal omad piirid. Vaevalt keegi hakkab statistika põhjal — « kuna suurem osa usub » — Jumalasse uskuma või oma usus kahtlema. Tavaliselt tuleb ühel usulisel rühmitusel arvulisi andmeid tarvis alles siis, kui ta liikmete arv kasvab ebaülevaatlikuks. Iga suurema ürituse — näi-

teks Piibli trükkimise või raadiokava koostamise puhul vajatakse siis arve. Koguduse suvepäevade korraldaja, kes vaatab osavõtjate nimestikku, et varuda kasvatajaid, kokkasid jne teeb juba « statistikat »!

Mida suurem usuline liikumine, seda suurem vajadus statistikate järele. Mõnikord on neil siis ka « peaaegu usuline » tähendus, näiteks suuremate palveürituste läbiviimisel, kus kõrvalised tegurid võiksid muidu palvet lühendada või segada. Kuid isegi niisugusel juhul jääb statistika *abinõuks*, lihtsaks tööriistaks Jumala riigi ehitamise suures töökojas. Statistika nendib silmapilgul antud olukorda, usk näitab, mida selles olukorras ette võtta.

Mõnikord nõuab usk meilt « statistiliselt võimatuid » asju. Jumal tohib seda nõuda. Kuid Kristus ei põlanud sugugi tavalise elu võimalusi oma sõnumi kuulutatamisel, ja nii tuleb ka kristlastel enamasti neid kasutada.

Tõik, et « Maarjamaa » alles 9. aastakäigus statistikast kõneleb, räägib iseenese eest. Toome andmeid kahest väga erinevast paigast: esiteks Prantsusmaalt, mis on tuntud revolutsiooni ja katolitsismi maana, kuid ka pioneerina usulise sotsioloogia alal. Teiseks meie kodumaalt, kus valitsevad hoopis teised ettekujutused revolutsiooni, katolitsismi ja sotsioloogia suhtes.

Üksikasjades jäävad mõlemad ülevaated vaieldavateks, kohati koguni väga vaieldavateks. Kuid kahtlemata räägivad nad meile midagi tõelistest olukordadest. Ning ühes tähtsas punktis tunnistavad nad sama: usk elab! Kas pole lohutav seda kuulda just praegu, mil nii mõnegi maa massmeediad püüavad levitada vastupidiseid andmeid? Kas ei anna nad põhjust tänada Jumalat, kes käesoleval raskel ajal nii paljudele usku kingib? Kas ei kasvata nad meid ehtkristliku alandlikkuse ja tõele näkkuvaatamise suunas?

Ära karda, väike kari, sest teie Isa on heaks arvanud teile kuningavõimu anda. Müüge ära, mis teil on, ja andke almuseks! Valmistage enestele kukrud, mis ei kulu, varandus, mis ei vähene — taevas, kus varas ligi ei pääse ja koi ära ei riku. Sest seal kus on teie varandus, seal on ka teie süda.

Luuk. 12, 32-33

Jeesusel polnud pooldajatest puudust. Siiski valis ta ainult kaksteistkümmend meest oma lähemateks jüngriteks. Tosin meest oli väike salgake, isegi väga väike variseride, saduseride ja nende poolehoidjatega võrreldes. Ja vaene. Neil oli niisiis põhjust karta. Oma vähesust ja jõuetust said tulevased apostlid eriti selgesti tunda Jeesuse vangivõtmise tunnil: relvastatud jõugu ees valdas neid nii suur hirm, et nad põgenesid ja jätsid Jeesuse üksinda vaenlaste kätte.

Pärast Kolgatat olid nad veel palju nõrgemad: nende Õpetaja kaasakiskuv eeskuju oli neilt võetud. Aga siis tuli neile meelde Õpetaja sõna: *Ära karda, väike kari: Isa on heaks arvanud teile kuningavõimu anda!*

Seda võimu ei saanud nende kaitseta ja varanduseta, varsti pealegi tagakiusatud meeste käest keegi võtta. Ja nad nägid igal sammul selle võimu märke: inimesed võtsid nende jutluse südamesse ja hakkasid elama uut elu.

Apostlite jutlus ei hoobelnud kristlaste arvu või rikkusega. Apostlid ütlesid selge sõnaga, et inimeste või varanduste hulk ei tähenda Jumala ees mitte midagi. Apostlid olid jätnud kõik oma maise vara, nad korjasid nüüd nähtamatut rikkust. Nad õpetasid rahvale uut elu tasu ja palka küsimata — hoopis teisiti kui tolle aja ringirändavad filosoofid, palgalised « elutarkuse » müütajad, keda leidus rohkesti.

Inimesi, kes ohverdavad mammona kokkukujumisele enese ja teiste õnne, ei elanud mitte ainult apostlite ajal. Neid leidus ammu enne — ja võib karta, et neid jätkub maailma otsani. Apostlite — ja ka meie — « varandu-

sekorjamine » on hoopis teist laadi. Sellele pole vaja, sellele ei saagi ohverdada enese ja teiste õnne, sest see varandus — süda Jumala juures — on õnne tipp. Kõik teised varandused takistavad pahatihti õnnelik olemast.

Ei tohi unustada, et sõna *taevas* tähendas Jeesuse maal sama mis *Jumal*. Meie varandus pole seega kuskil kauges, kättesaamatus paigas, vaid alati lähedal, hea Isa käes. Varastele ja koidetele pole ta kättesaadav mitte ruumilise vahemaa tõttu, vaid sellepärast, et tegemist on hoopis nähtamatu varanduse, vaimuliku aardega.

Kas tähendab Jeesuse sõna, et tänapäeva kristlasel ei tohi hoiuraamatut olla? Jah ja ei. See, mille olen nälgivale Biafrale saatnud, on palju kindlamini « minu arvel » kui see, mis mõne hea ja õilsa sihi (näiteks edasiõppimise) nimel šeifis seisab. Teatud mõttes on kristlase tõeline varandus pöördvõrdeline sellega, mida maailm tema omandiks peab.

Kuningavõimu-andmise väljakuulutamisega ei seo Jeesus siin mingeid kohustusi või nõudmisi. Isa ei ole meile võimu andnud sellepärast või sel tingimusel, et meil midagi ei ole. Kuid me oleksime tänamatud ja rumalad, kui me katsuksime Jumala riiki ehitada « omal jõul », või koguni tema nimel oma maapealset pangaarvet suurendada.

Jeesuse sõna õigustab meid lootma ja julged olema eriti seal, kus meid pole tänapäevalgi veel rohkem kui « väike kari ». Jeesuse sõna näitab meile teed kõige väärtuslikuma varanduse juurde. Jeesuse sõna pakub meile torema võimaluse, kuninglikult rikat ja muretut elu elada.

KAS PRANTSUSE NOORUS USUB?

Ajakirjast *Informations Catholiques Internationales* laename ülevaate ühe teise ajakirja, *La Vie catholique* ülesandel teostatud huvitavast ankeedist.

Neid on 10 946 700, viisteist kuni kakskümmendüheksa aastat vanad. Kas nad usuvad Jumalasse? Missugune on nende usuline hoiak? Nagu a. 1958, palusime Prantsuse Avaliku Arvamise Instituuti (I.F.O.P.) korraldada teaduslik ankeet, mis annaks vastuse neile küsimustele.

Tulemused andsid värske «foto» prantsuse nooruse usulisest palgest, mida võime nüüd võrrelda kümme aastat tagasi tehtud «pildiga».

Iga kord kui me niisuguseid ankeete ette võtame, heidavad mõned sõbrad — ja sugugi mitte kõige halvemad! — meile ette, et me avaldavat muude hulgas ka pessimismi soodustavaid arve, ja et meie andmed valgustavat ainult piiratud aspekte tegelikust olukorrast.

Me oleme seda argumenti tõsiselt kaalunud, kuid peame paremaks, et ankeedi tulemused ei jääks kitsama ringkonna teada. Esiteks sellepärast, et tõde ei tule varjata: ta on kasulik Kiriku töö suunamisel.

Aga kõigepealt: selle ankeedi tulemused pole sugugi nii pessimistlikud nagu mõnele võiks esimesel silmapilgul näida. Kindlasti konstateerime kahetsusega märgatavat tagasiminekut noorte kirikuskäimises: pühapäevane jumalateenistus ja sakramendid on ju nii olulised.

Ent me konstateerime samas, et meie noored pole kaotanud usku. Viiest noorest usub neli Jumalasse, kümne noore kohta tuleb rohkem kui seitse, kes tunnistavad, et Kristus on Jumala Poeg. Ning üle poole nendest, kes kirikus käivad, teevad seda isikliku veendumuse alusel, puht-usulistel põhjustel.

Ankeedi igakülgne läbikaalumine kinnitab niisiis seda, mida me juba teadsime: kiirendatud üleminek rahulik-stabiilselt maauhiskonnalt liikuva põhikoega tööstus-ühiskonnale ei jäta puudutamata kristlaste elu. Omal ajal aitas pärimus usku säilitada ja juhatas

teed Kirikusse. Meie päevil osutub usk ikka enam ja enam läbimõeldud otsuse viljaks.

Kas see on halvem või parem nii? Ilmselt väärsti asetatud küsimus. Üldkasulikkude otsida ja vajalike ürituste suhtes otsusi langetada saame ikkagi ainult antud olukorrast lähtudes, seda sellisena võttes nagu see tegelikult on.

Vähem kirikuskäijaid, rohkem usku

Ankeedi lähemale vaatlemisele asudes kerkib silmade ette kõnekäänd pudelist, mis ühe silmis on pooleldi tühi, teise meelest pooleldi täis. Ankeedi tulemusi võib samuti tõlgitseda pessimistlikult või optimistlikult.

Pessimistlikult: kui seada esiplaanile kirikuskäimine, mis on vähenenud, koguni tunduvalt vähenenud. Sest ainult kümme aastat tagasi käis 37% noortest korrapäraselt kirikus. Nüüd on neid veel vaid 23% ehk tubli kolmandik vähem.

Optimistlikult: kirikuskäimist tuleb vaadelda alles teisel kohal — või koguni teisejärgulisena. See, mis loeb, mis esimeses järjekorras ja kõigepealt vaatlemist väärrib, on usk. Ja usk on viimase kümne aasta jooksul edusamme teinud. Mitte üksi usk Jumalasse (81 noort sajast; varem 72), vaid ka usk Kristuse jumalusse (vastavalt 72 ja 62) ning Kolmainuse müsteriumi (58 ja 51%).

Need kaks seisukohta on kahtlemata liig üldistavad. Kui lähemalt vaadata, ei ole pilt meie nooruse usulisest palgest sugugi mitte must-valge joonis, vaid pigemini nüansirikas valguse ja varjude mäng, milles leidub võibolla isegi mõistatuslikke jooni. On selge, et üks niisugune ankeet võib anda kasulikke andmeid, kuid ei lahenda probleeme. Eluvaldused ei lase end numbriteks redutseerida; usu puhul võibolla veel vähem kui muudel juhtudel.

Usutalitustest osavõtmise kahane mine on fakt. Mis võiks olla põhjuseks?

Naisnooruse emantsipeerumine

Vähenedmine läheb kõigepealt tütarlaste arvele. Nad käivad ikka veel rohkem kirikus kui meesnoorus (vastavalt 32 ja 25 protsenti), kuid kaheprotsendilisele tagasiminekuks poiste osas vastab tütarlaste puhul tervelt 11%.

See kinnitab, et traditsioon mängib praegu vähem tähtsat rolli kui varem. Pärimused pole sugugi välja surnud maal, mille rahvas ristib üheksakümend last sajast ja juhatab 83 esimese armulauani, kuid nende osatähtsus näib vähenevat.

Näeme, et pärimuse hõlmas sündinud usu asemele astub isiklikum, rohkem läbikaalutud usk. Tänapäeva küsitavakssaanud maailmas ei üllata see vist kedagi. Ja antud olukorda silmas pidades on täiesti normaalne, et murang tuleb eriti esile tütarlaste osas. Nende elujärg on ju muutunud kiire-

mini ja brutaalsemalt kui poiste oma.

Too aeg, mil kooli lõpetanud tütarlapsed kodus kosilast ootasid, pole meist veel kuigi kaugel. Kuid see aeg on möödas. Maal sündinud tütarlapsed ei kõhkle kodutalust lahkumast, et linna tööle siirduda. Ka linnas sündinud asuvad meeleldi omaette korterisse, kui nad on leidnud sobiva kutsetöö. Nad tahavad oma elu iseseisvalt kujundada.

Isiklik rippumatus ja vabadus on nüüsiis avastuseks just naisnoorusele. Sellega ühenduses tuleb revideerimisele kogu senine elu, usuline hoiak kaasa arvatud. Kui nad edasi kirikus käivad, sünnib see palju rohkem vaba otsuse kui « hea kombe » põhjal. Usutalitused, millele ei leita kindlat kohta isiklikus elus, kalduvad sealt hoopis kaduma. Perekon naisad ja -emad võivad seda iga päev tähele panna. Üleriiklikus ulatuses tehtud ankeedi tulemused kinnitavad nüüd neid tähelepanekuid.

KRISTLIK NOORUS JA POLIITIKA

1958. a. ankeet näitas: kes käib rohkem kirikus, tunneb vähem huvi poliitika vastu. 38 usulise kuuluvuseta noore kohta tuli 11 korrapäraselt kirikuskäijat, kes soovisid olemasolevaid sotsiaalseid struktuure muuta. « Usuta katoliiklased » ja harva kirikuskäivad usklikud seisid kuskil nende vabel.

Kümme aastat hiljem seisavad usulise kuuluvuseta noored ikka veel esi-

kohal, (58%), kuid truud kirikulised ei jää enam palju maha (48%). « Usuta katoliiklaste » ja juhuslike jumalateenistuse küllastajate arvud on vastavalt 49 ja 44%.

Näib, et kirikuskäimine ei eemalda enam poliitilisest tegevusest. Siin on tegemist positiivse järeldusega Kantsiilil kuulutatud põhimõtetest Kiriku ja maailma suhete üle.

Noorus avastab usu

Kui vaatleme usku eraldi, paneme jälle tähele, et usklite hoiak oleneb kuidagi maailmas käimasolevatest muudatustest. Ka Kiriku oma — vähemalt teatud piirides — sest ta koosneb ju usklikest.

Noori aastakäike tervikuna võttes leiame, et nende usklikkus näitab tõusutendentsi. Kuid üksikute kategooriate suhtes vajab see konstateering täpsustamist.

Nii nendime, et maanoorus domi-

neerib (87%) endiselt, ja et usklikkus kahaneb haridustaseme kasvamise suunas. Viimatimainitud seiga puhul paelub tähelepanu üks arv: ainult 60% ülikoolis käinud (või käivatest) noortest usub Jumalasse, kuna kõigi 15-29-aastaste prantslaste seas vastab jaatavalt 81 sajast. Aastal 1958 oli kõrgeima haridusega noorte vastav protsents 71. Kümme protsenti vähem — see näib igal juhul tähtsa muudatusena.

Järele mõeldes ei osutu see seik siiski liialt üllatavaks. Gümnaasiumis, ja veel rohkem ülikoolis on meil võibol-

la vähem tegemist teadmiste kuhjamise kui kriitilise mõtteviisi koolitamisega. Üliõpilastel on seega rohkem eeldusi kõige kritiseerimiseks kui teistel. Eks otsi ju ühiskondki, milles nad elavad, enesele uusi teid. Kuna usk ei seisa meil enam väljaspool vaidlust, arvustatakse ka teda ja tehakse küsitavaks. Siinkohal tulevad meelde teatavad grafiti Sorbonne'i müüridelt möödunud aasta maikuust. Huumorile ja *happeningi* seadustele antud osa oli seal samuti iseloomulik.

Töölismiljöö noorte seas on usklikkus viimase kümne aasta jooksul tõusnud. Kristusesse usub nüüd peaaegu kolme-neljandikuline enamus (74%; enne 53), Kolmainisuse ususaladusse üle poolte (vastavalt 56 ja 42%).

Sellele töigale võib anda vähemalt kaks seletust. Esiteks seisab tänapäeva Kirik tõenäoliselt tööliskonnale lähemal kui eilne. Kontsiili-otsused ja massmeediad mängivad siin kindlasti omaette rolli: usu küsimus on saanud aktuaalseks ja seega ka kõneaineks nii tööliselamutes kui vabrikutes. Ka ei saa unustada arvukaid kiriklikke üritusi kontakti loomiseks töölismiljööga, nagu KTN (Kristlik Töölisnoorus), KTA (Katoliiklik Töölisaktsioon), Töölismisjon ja töölispreestrid.

Teiseks tõenäoliseks teguriks tuleb pidada koolihariduse suhtelist demokraatiseerumist Prantsusmaal. Noorel, kes käib koolis kuni 16. eluaastani, on rohkem väljavaateid kontaktiks noorsoo-vaimuliku või usuõpetajaga ning sidemete loomiseks noortegruppidega oma koguduse piirides kui neil noortel, kes lülituvad tööprotsessi juba 14-aastaselt. Need väljavaated osutuvad veelgi suuremateks juhul kui noorel on võimalik täielik gümanaasiumiharidus saada. Noortevaimulik seisab kooliõpilastele palju lähemal kui kodukoguduse oma töölkäivale õpipoisile.

Mis põhjusel käivad usklikud noored vähem kirikus?

On ette selge, et käesoleva ankeedi laad ei luba teha liig lihtsaid järeldu-

si selle küsimuse vastamiseks. Kuid ankeedivastused panevad meid tõsiselt järele mõtlema kahes suunas.

Esiteks: missugused on pühapäeva-se kojujäämise tõelised põhjused? Suurem osa noortest vastab ise, et neil on pühapäeva hommikul liig palju toimetada, nii et ei jätku aega. Seda vastust tuleb vist tõlgitseda nii: paljude noorte usk ei ole piisavalt tugev selleks et nad võtaksid enesele aega pühapäevamissaks. Muidugi peame seda öeldes meeles, et tegemist on nende elu murrangulise ajajärguga.

Ent kas oleks lugu sama, kui Kiriku organisatsioon vastaks paremini noorte vajadustele, ja eritingimustele, mis elu neile seab? Ankeedi kõrvaltulemusena tegi ümmarguselt viistuhat küsimustele vastanud noor oma seisukoha ajakirja *La Vie catholique* toimetusele eraldi teatavaks.

Missast rääkides mõistavad noored neis kirjades sageli hukka jumalateenistuse sel kujul kuidas seda nende kogudustes peetakse. Aga nad väljendavad ka rõõmu keskkooli-õpilasi või noortegruppe hooldavate vaimulike uute algatuste üle. Neil juhtudel saab missast pidulik sündmus, millel on enesestmõistetav koht noorte elus. Ning need noored avastavad — või avastavad uuesti — armulaua suuruse ja tähtsuse, selle sakramendi olulise osa usuelus.

Tõesti, see ankeet nõuab uut laadi «noortekoguduste» loomist, mis vastaksid olemasolevatele vajadustele. Mujal tehtud tähelepanekud kinnitavad samuti seda nõudmist. Niisugustes rühmitustes võiksid noored noortega oma usku toita ja süvendada; seal murraksid nad ka armulauaaleiba meelsamini.

Probleem ei puuduta muid mitte ainult noori. Seda kinnitab eriankeet, mille *La Vie catholique* korraldas I.F.O.P. abiga läinud aastal täiskasvanud, harva kirikuskäivate usklike hulgas.

Kiriku organisatsioon tuletab ikka veel liialt meelde agraar-ühiskonda, kus kirikutorn oli kogu avaliku elu teljeks. Tänapäeva urbaniseeritud elu ei küsi palju geograafiast. Ja kas on vaja

KAS TE USUTE JUMALASSE?

	kokku	1969		1958
		15 - 19 a.	20 - 29 a.	18 - 30 a.
● jah	81	81	81	73
● ei	17	18	17	17
● ei tea	2	1	2	10

JA KAS TE USUTE

● et Kristus on Jumala Poeg?	72	73	72	52
● sellesse, mida kristlased nimetavad Kolmainsuseks?	58	59	58	49

KAS TE KÄITE KORRAPÄRASELT KIRIKUS?

	kokku	1969		1958
		15 - 19 a.	20 - 29 a.	18 - 30 a.
● jah	28	36	23	37 *
● ei	72	64	77	58

* 1958. a. asetati küsimus kõigile usklikele noortele, 1969. a. ainult katoliiklastele. Kuna ortodoksid, protestandid ja juudid moodustasid 5%, on nende osa siinkohal võrdlemise hõlbustamiseks lõpptulemusest (42%) maha arvatud.

KUI TIHTI KÄITE TEIE KIRIKUS? **

	1969		1961	1969
	kokku	15 - 24 a.	16 - 24 a.	25 - 29 a.
● vähemalt üks kord nädalas	22	24	32 **	21
● mõnikord, kuid mitte iga nädal	52	52	42	52
● mitte kunagi	26	24	21	22

** See küsimus ei seisnud 1958.a. ankeedis, kuid figureeris ühes 16-24-aastastele korraldatud eriankeedis a. 1961. Siin on jällegi maha arvatud 5% mittekatoliiklasi.

meelde tuletada, et auto täidab edukalt vankri aset?

Teiseks: noored tunnistavad Kristust kui Jumala Poega, kuid mis on selle usu sisuks? Ka see on üks tänapäeva Kirikule üldiselt asetata vaid küsimusi. Kuidas rääkida Jeesusest kahekümne-kahekümneviie-aastastele, kes on üles kasvanud transistori ja televiisoriga, kes imetlevad parasjagu ruumivalutamist, tunnevad aga ka arengumaade viletsust jne jne, kuid otsivad siiski — sealpool materiaalsel arengut ja tarbekaupade küllust — usu põhialuseid?

Neile pole vaja leiutada uut usku või pakkuda nende eneste sarnast « väikest » Kristust, küll aga vajavad nad sõnu ja tegusid, mida nad suudaksid vastu võtta ja mõista.

Ning jällegi ei puutu asi üksnes noortesse. Haridustaseme ebaühtlusest ja sotsiaalsest ebavõrdsusest hoolimata

võime nentida üsna üllatavat üldise taseme tõusu teadmiste alal ja muuski.

Kirikul ja kristlastel on selles tõusus oma osa, kuid tuleb teatavaks võtta, et olukorra muutumisest sõltuvaid järeldusi ei saa tegemata jätta. Tänapäeva inimesed tahavad, et neid koheldaks vastutusvõimeliste isikutena. Nad on otsustanud « elada püsti » ega ole enam nõus, et neid koheldaks lastena. Nad ei kuula enam seda, mis « laste keeles » räägitakse. Muide: kellelegi ei tule pähe, seda neile ette heita.

Näib, et noorus — ja veel üldisemalt: kogu rahvas — pakub Kirikule haruldast kohtumisvõimalust. Võibolla ilma et nad sellest täielikult teadlikud oleksid. Vastus neile nõuab kindlasti tubli annuse leidlikkust. Pole kahtlust, et meie kiiresti arenevas ühiskonnas on ettevaatlik julge olla.

Paul Vilain

MINGE KUULUTAGE KÕIGILE

Kui kaugemale oleme jõudnud Jeesuse misjonikäsu täitmisega? Enam kui 1900 aastat on möödunud sellest päevast mil kaksteistkümmend apostlit oma suurele tööle asusid. Mis on selle tulemused? Kas on misjonitöö lõpp juba käega katsuda või veel õige kaugel?

Küsimuse arvulist külge valgustada soovides pörkame otsekohe kahele suurele takistusele: esiteks teevad tänapäeva ateistlikud rezhiimid usundite statistika oma territooriumel võimatuks. Seega puuduvad meil usaldusväärsed andmed ligikaudu ühe kolmandiku kohta inimkonnast. Teiseks leidub maailmas veel hulk maid, kes pole lihtsalt võimelised täpseid statistilisi andmeid koguma. Niisiis tuleb kogu maailma puudutavaid arve vastava ettevaatusega võtta. Äsjamainitud takistused ei esine kaugeltki mitte ainult usundistatistika alal; nii näiteks ei tea me tänini täpselt sedagi kui palju inimesi asub maakeral. Kuid suurtes joon-

tes peab paika, et praegu leidub meie planeedil

inimesi	3 500 000 000
kristlasi	1 100 000 000.

Need ümmargused arvud ütlevad, et iga kolmas inimene tunnistab end kristlaseks — ja et kaks kolmest ei tee seda.

Kristlaste arvu võib ühe misjonitöö saavutusena võtta, kuid see ütleb meile vähe kuulutustöö enese praegusest seisukorrast. Misjonid seavad ju enese sihiks kõigepealt selle, et Jeesus oleks tuntud igale inimesele. Kuidas saaks keegi ristiusku eitada või jaatada, kui ta pole tuttav Kristuse õpetusega? Asja sellest seisukohast vaadeldes tuleb küsida: kui suur osa inimkonnast kuuleb Jeesusest?

Võiks arvata, et seal kus asub üks kristlane kolme inimese kohta, peaks Jeesus selle ühe sõna ja teo põhjal tuntud olema. Kuid kristlased jagunevad üle maailma väga ebaühtlaselt. Nii on meie protsent

L.-Ameerikas	94
Euroopas	91
Okeaanias	80
P.-Ameerikas	66
Aafrikas	21
Aasias	3
(N.-Liidus	38?)

Needki arvud ei peegelda alati tegelikku olukorda: nii leidub koguni Euroopas inimesi, kes pole veel Kristusest kuulnud, ammu siis seal, kus elatakse kristlaste jaoks nimeliselt suletud aladel. Tõsi küll, raadiolained ja teinekord ka raamatud kannavad sõnumi sinnagi, kuid misjonitöö oluline osa toimub paratamatult isikliku kontakti kaudu.

Kui palju kristlikke misjonäre tegutseb praegu maailmas? Vastus pole sugugi lihtne, sest mõistet « misjonär » võib väga mitut moodi defineerida. Kui nimetada misjonärideks kitsamas mõttes ainult neid, kes tegutsevad kirikute poolt organiseeritud läkitustöö raames, leidub maailmas praegu ümmarguselt pool miljonit kristlikku misjonäri.

Tegelikku misjonitööd kannab suur hulk kirikuid ja organisatsioone, kelle kolmel peagrupil on praegu liikmeid järgnevalt:

katoliiklasi	670 000 000
protestante	280 000 000
ortodokse	150 000 000.

Kokkuvõtlikud misjoni-statistikad ei moodusta mingit erandit muude kogu maailma haarata püüdvate arvutabelite hulgas. Põhjuseks on osalt praegu lihtsalt ületamatud raskused, mille hulka tuleb lugeda ka vastava üleilmse keskuse puudumist. Seda lünka püüab täita Londonis ilmuv « World Christian Handbook ».

Võrdlemisi täpseid andmeid annab maailma suurima, rooma-katoliku kiriku misjonikeskus Roomas (Sacra Congregatio pro Gentium Evangelizatione). Viimastel andmetel (1.1.1970) tegi sellest keskorganist olenevatel aladel kuulustööd

83 244 õde,
36 665 isa ja
15 599 venda, kokku seega
135 508 misjonäri.

Need kuulustöö-tegijad, kelle otsesteks läkitajateks on üle 1300 vennas- ja õeskonna, moodustavad organisatoorses mõttes katoliku misjonite selgroo. Peale nende töötab aga meie misjonites veel tuhandeid ilmikuid, kellele ei saa kuidagi keelata misjonäri nime. Sama kehtib tuhandete katekistide kohta, kes rändavad ehtsate apostilitena ringi mööda arvutuid ürgmet-sade, mägestike ja saarestike senitundmatutes soppides peituvaid asulaid, mille nimed veel ühelgi maakaardil ei seisa.

Kas meie misjonitel on edu? Kindlasti, ja seda mitmel alal. Kõigepealt ei saa me mainimata jätta misjonäride ülitähtsat osa nn. arengumaade kasvuprotsessis; neile üritustele, mis lähtuvad kristlikust ligimesearmastusest, omistavad mittekristlased elava usu tunnistamise väärtust.

Otseseks eduks võib nimetada kahtlemata seda, et ristitute arv on tublisti tõusnud ka viimastel aastatel, rütmiga ligikaudu üks miljon aastas. Ka kohaliku vaimulikkonna arvuline kasvamine jätkub rõõmustaval kombel; misjonialadel leiame praegu

51 236 seminaristi,
15 512 preestrit ja
395 piiskoppi

kohalikest rahvustest, kes tagavad misjonitöö edasiarendamist.

Misjonihorisondil ei puudu ähvardavaid pilvi, kuid need ei õigusta suuremat muret kuulustöö lähema tuleviku suhtes. Palju oleneb ju ka meist — kas me teeme Kristuse käsu oma südameasjaks ning aitame misjonäre palve ja teoga.

MAAILMA USUNDID 1970

Inimesi	3 500 000 000
Kristlasi	1 100 000 000
Muhameedlasi	508 000 000
Hindusid	440 000 000
Muid	1 300 000 000

EESTLANE JA KRISTLANE 1970

Kui tähtis on kristluse osa eesti rahva arenemisprotsessis? Sellele küsimusele pole kerge vastata. Kaheksa pikka aastasada kristlikku kuulutus-tööd on meil jätnud mitmesuguseid ja mitmesuguse sügavusega jälgi. Üksikuid neist saab « mõõta », kuid kaugelt suurem ja olulisem osa jääb statistikale ligipääsmatuks. Kristluse osatähtsust meie kasvukäigus pole senini ka kuigi palju uuritud. Peale selle nõuab Jeesus igaühelt isiklikku seisukohavõttu. Mis ime siis, kui vastused meie küsimusele väga subjektiivseteks osutuvad ja suuresti lahku lähevad. Mõne vaimustatud kristlase silmis võlgname ristiusule kõik hea, mõne vaimustatud taarausulise arvates jälle ainult halba.

Ent käesoleval silmapilgul on raske vastata isegi palju lihtsamale küsimusele: kui palju eestlasi on praegu kristlased, tunnustavad just nüüd, « statistilisel aastal » 1970, Kristuse oma elu Issandaks? Eesti osas, kus asub suurem osa eestlastest, on väga raske saada konkreetseid arve. Selles mõttes väärib nimetamist üks äsjailmunud raamat — K. Vimmsaare *Luterlus enne ja nüüd*, Tallinn 1969 — mis toob esmakordselt suurema hulga arvulisi andmeid kiriklike eluavalduste kohta. Need on siiski nii lünklikud, et lugeja ei saa täielikku pilti, vaid peab koguni küsima: kas autor ei julgenud või ei tohtinud rohkem avaldada? Asjatult otsime näiteks ametlikult registreeritud koguduste ja vaimulike arvu, mis ei tohiks iseenesest olla mingi saladus. Ka oleks 300 kirikus jumalateenistuste ajal tehtud kontrolli põhjal, millest raamat räägib (lk. 5), olnud kerge anda kirikuliste arvu pühapäeviti, samuti kui palju oli armulaual käijaid. Et seda ei tehta, paneb oletama autori või tsensori meelest liig kõrgeid arve. Autor, kes teeb koos hulga mõttekaaslastega suuri pingutusi kristluse kaotamiseks Eestis, tõlgitseb kirikuliste, leerilaste jne vähenevad arve oma eesmärgi saavutamise mõttes: ristiusu kadumine meie kodu-

maal olevat vaid aja küsimus. Ent andmete lünklikkus ei luba ütelda rohkem kui et seegi raamat ei aita meid oletustest kaugemale.

Kas pole siis võimalik eestlastest kristlaste arvu ligikaudugi kindlaks teha?

Kristlasteks nimetame siin neid, kes usuvad, et Jeesus Kristus on Jumala Poeg ja meie Lunastaja. Kui palju leidub eestlaste seas neid, kes seda usuvad? Praegustes oludes osutub täpsema arvu kindlakstegemine täiesti võimatuks. Küsitelu tuleks ju läbi viia kolmes osas, sest peale kodumaa (ümmarguselt 900 000 eestlast) leidub meid laialipillatult ka N. Liidus (90 000) ja lõpuks veel paljudes mitte-kommunistlikes maades (70 000). N. Liidu piirides pole niisugune statistika üldse mõeldav, sest kuna usklikele tehakse hariduse ja töökoha saamisel suuri raskusi, varjavad paljud oma usku. Maades, kus usulist diskrimineerimist ei tunta, oleks vastava ankeedi läbiviimine teoreetiliselt mõeldav, tegelikult aga sealgi teostamatu, kuna liig suurte kuludega seotud.

Seevastu seisab võimaluste piirides kristlike koguduste arvu kindlakstegemine. Meie kristlased ei kuulu küll kaugeltki mitte kõik eesti kogudustesse; võibolla ei mahu ka kõik liikmed alguses antud definitsiooni — kuid kasutadaolevad andmed ei luba täpsustada.

Pagulaskoguduste osas saame palju täpsemaid andmeid kui kodumaalt: luterlastel on praegu 67 kogudust 22 000 liikmega, keda teenib 47 vaimulikku; ortodoksidel leidub kogudusi 11, liikmeid 3000, preestreid 7; vabakirikutel töötab 25 kogudust 47 vaimuliku ja 1200 usklikuga. Emakeelsetesse kogudustesse (kokku 103) on seega koonduvad ümmarguselt 26 000 väliseestlast. Väga paljud kuuluvad muidugi ka muukeelsetesse kogudustesse. Pagulaskirikute osas torkab silma vaimuliku ajakirjanduse rohkus: luterlastel ilmub peale ametliku häälekandja (EESTI KI-

RIK) ka koguduste bülletàäne, ortodoksidel JUMALA ABIGA, vabakirikutel USURÄNDUR, VABADUSE KUULUTUS, VALGUS, KESKÖÖ HÜÜD, USK JA ELU, PÖLLU VAGUDEL ja KOLGATA TEEL, katoliiklastel MAARJAMAA.

N. Liidus laialipillatult asuvate kaasmaalaste üle puuduvad meil lähemad teated.

Kodumaal ilmuvates trükistes ei anta tavaliselt ei usklike ega koguduste absoluutseid arve. Üllatava erandina esitab uus entsüklopeedia (2. köide, lk. 119) koguduste arvud. Näeme, et 1.1.1969 oli kodumaal registreeritud 366 kristlikku kogudust. Kui kõrvutame need andmed 1939. a. omadega (kusjuures tuleb muidugi silmas pidada territoriaalseid muudatusi), saame järgneva pildi: EELK: 160 kogudust (1939: 167); vabakirikud: 106 (102) EAÖK: 87 (138); vanausulised: 11 (12); katoliiklased: 2 (6).

Võrdlus näitab, et kristlike koguduste üldarv on 30 aasta jooksul vähenenud 59 ühiku ehk 14% võrra. Kui arvata kokku sõjas ja vangipõlves surma leidnud ning maalt põgenenud vaimulikud ja koguduseliikmed, osutub praegune koguduste arv kodumaal üllatavalt kõrgeks. Ennesõjaaegsete arvudega võrdlemisel ei saa muidugi unustada meie ühtekokku 103 pagulaskogudust. Kuid kodused andmed omaette ütlevad selgesti, et praeguse rezhimi surveabinõud kristlaste vastu pole suutnud koguduste arvu nimetamisväärselt muuta.

Koguduste arvudes esineb mõnes suhtes üsna suuri muudatusi, mis vääriskid lähemat vaatlemist. Nii oli baptistidel a. 1937 ainult 47, aastal 1969 aga juba 82 kogudust. Siin on tegemist sisemise ümberkorraldusega, sest usklike arv oli enne 9900, nüüd 8300 (kiriklikel andmeil). Katoliiklike koguduste arv on seevastu protsentuaalselt tugevasti vähenenud, usklike arv aga veidi tõusnud.

Kõige rohkem huvitaks meid praegune usklike arv. Ametlikud allikad

neid ei anna; kas on võimalik hindamise teel rahuldava tulemuseni jõuda?

Alguses mainitud raamat väidab, et kodumaa luterlikesse kogudustesse kuuluvat 2/3 kõigist kristlastest ja ligi pooled kõigist vaimulikest (lk. 5). Kõrvutame need protsendid absoluutsete arvudega, mis esitas taani raadiokoolajatele 25. septembril 1969 peapiiskop Alfred Tooming (neid andmeid ei ole ametlikult poolt ümber lükatud). Ta kinnitas, et luteri kirikusse kuulub kodumaal ümmarguselt 300 000 eestlast, kelle teenistuses seisab 125 õpetajat ja 47 kirikut.

Kui see paika peab, asub praeguse N. Eesti piirides pool miljonit kristlast, kellel on üle 250 vaimuliku ehk üks vaimulik 2000 uskliku kohta. Mitte kõigil usulisest diskrimineerimisest vabadel maadel pole ette näidata nii palju vaimulikke!

Äsjanimetatud arvud hõlmaksid igatahes ka mitte-eestlastest kristlasi meie kodumaal, kes kuuluvad ametlikult registreeritud kogudustesse. Seevastu ei näita need andmed ametlikult mitteeksisteerivaid kogudusi. Mõned kristlikud grupid (näit. nelipühilased) ei saa üldse tegutsemisluba, teised soovivad valitseva surve tõttu meelsamini eraviisilise kooskäimise juurde jääda. Ka neile ei saa keelata « koguduse » nime. Kuid siin osutub olukorra hindamine märksa raskemaks: on neid mõni üksik — või palju? Kristliku ajakirjanduse osas tuleb vastus üsna lihtne: mitte midagi.

Kui usklikke puudutavad arvud paika peavad — üksikasju on ju väga raske kontrollida — torkab silma, et nad on tunduvalt madalamad iseseisvusaegsetest (a. 1934 oli meil rahvaloenduse andmeil 1 106 00 kristlast). Kuid ka mõninga ülehindamisega arvestades tuleb praegust kristlaste hulka üllatavalt suureks pidada.

Kui need arvud paika peavad... Kuid täpsemaid pole kuskilt saada. « Teaduslik töö ateismi valdkonnas on üks kõige rohkem laokile jäänud tööloike. Selle peamiseks puuduseks on

« akademism », kaugesse minevikku kaldumine ja teadusliku ateismi tänapäevaprobleemidele pühendatud tööde peaaegu täielik puudumine. Teadlased võivad oma aktivasse kirjutada mitmed tõsised uurimused Aafrika, Austraalia ja Okeania rahvaste usundite kohta, kui religiooni olukorrast NSV Liidus neil soliidseid uurimusi ei ole. » (L. Iljitšov, E. KOMMUNIST 1964, lk. 28). Kui isegi ametivõimud ei ole küllaldaselt informeeritud, ei saa ükski ülevaade tõusta kõrgemale oletuste tasemest.

Peale selle moonutab praegusi ametlike andmeid kaht sorti kartus: usklikele on hirm õigeid andmeid anda surveabinõude pärast, ametivõimud jälle pelgavad möönda, et usklike arv kõigi pingutuste peale vaatamata suureks jääb. « Tänapäeval tuleb ju peaaegu kõigil oma elus religiooni ja usklikega mingil määral kokku puutuda, mistõttu nendes küsimustes orienteerumine on ka puhtpraktilisest aspektist kõigile vajalik, » nendib Vimmsaare (lk. 188). Tallinna Politehnilise Instituudi 1967. a. sisseastujatest oli ümmarguselt 81% ühel või teisel põhjusel jumalateenistustest osa võtnud. 34% puhul ei ole põhjust nimetatud (N. KOOL nr. 4, 1968). Kristlus on seega kodumaa õpiva noorsoo keskel üsna aktuaalne küsimus.

Sellel taustal tuleb näha ka vaatlusaluses raamatus toodud andmeid ristitute, leerilaste, kiriklikult laulatatud ja maetud isikute kohta. Väidetakse, et a. 1968 ristiti vaid 12,5% kõigist sündinuist, laulatati 2,6% abiellujaist ja maeti 46% surnuist (lk. 77), kuna 1968. a. olevat käinud leeris ainult 2,2% 18-aastaste üldarvust.

Vaatleme pisut lähemalt leerilaste küsimust.

A. 1954 algas N. Liidus järjekordne suurofensiiv kristlike kirikute vastu, mis näib kestvut veel praegugi. Selle raames alustati Eestis a. 1957 kirikliku leeri vastu sihitud « noorte suvepäevade » aktsioon. Vimmsaare andmetel võttis neist esimese üheksa aasta jooksul osa keskmiselt 5000 noort (lk. 82; vanust ei anta, samuti mitte mitu korda käinute arvu), kuna leeriskäijate arv olevat samal ajal kahanenud 49-lt 2,2 protsendile. Absoluutseid arve ei anta, kuid 1959.a. rahvaloenduse andmeil pidi 18-aastaseid olema ümmarguselt 12800, leerilaste arv kahanenuks seega 6300-lt 270-le. Kas tõesti? Paar lehekülge edasi seisab, et Tallinna Kaarli koguduses üksi käis a. 1967 leeris 13 noort. Kas tõesti korraldati leer ainult 20 koguduses? 1969.a. septembris kinnitas peapiiskop Tooming Kopenhaageni raadios, et leeris käivat « vähe », umbes kakstuhat noort aastas. See arv näib märksa realistlikum kui Vimmsaare oma ja teeb küsitavaks ka muud raamatus toodud andmed.

Aastal 1970 peale Kristust leidub niisiis eestlaste hulgas, keda on kokku veidi üle ühe miljoni, ümmarguselt 460 kristlikku kogudust 360 vaimulikuga. Usklikke näib olevat ligikaudu pool miljonit. Praegune olukord ei võimalda ei täpsete andmete saamist ega avaldamist, kuid näib tõenäoline, et iga teine kolmas eestlane loeb end ühte või teise kristlikku kogudusse kuuluvaks. Kodumaal rakendatavaid surveabinõusid ja paguluses kooskäimist raskendavaid tingimusi silmas pidades tuleb öelda, et kristlus on meie päevil eestlaste elujõulisemaid liikumisi.

Vello Salo